

JAVASOLT KIEGÉSZÍTÉSEK A TELEPÜLÉSI ÉRTÉKTÁR BIZOTTSÁG TAGJAI RÉSZÉRŐL

az Egy meglévő forrás története Sümegen c. értéktár beadványhoz

összeállította: Sümegi Kata és id. Tóth Tamás

A Baglyas forrás Rákóczi-kút Sümeg Város Önkormányzata Képviselőtestületének 2017.évi önkormányzati rendelete(tervezete) alapján helyi védelem alatt álló természeti érték:

Megnevezése és címe: Rákóczi-forrás.

Sümeg, Tapolcai út mellett.

Törzsszám: HV. 038.

Rendeletszám: 23/2007. (XI. 28.) ör.

Helyrajzi szám: 7144

Leírás: Az Öreghegynek nevezett szőlőhegy lábánál, a város keleti határában van. 1906-ig a Bécsi-kút nevet viselte, ekkor kapta a ma is ismert Rákóczi kút nevet. 2003-ban Veszprém megyei Önkormányzat Területrendezési és Kommunális Bizottsága támogatásával, Ser Róbert tervei alapján, a Sümegi Közszolgáltató Kft újította fel a forrásházat.

pontos helye: Sümeg, Külterület, Forrás utca (46° 58' 38,03" É, 17° 18' 03,47" K)

Oláh Ferenc összeírásában: „395. *Baglyas-forrás* : *Rákóci-kút* F. 1906-tól Rákóczi-kút a Baglyas-hegyben levő forrás neve. Bronzkori leleteket találtak körülötte.”

Megjegyzendő, hogy ezen a listán külön, 401-es számmal szerepel a „Bécsi-kút”, de a térképmellékleten nem beazonosítható, hogy ez külön helyszínt jelöl-e, valószínűleg nem. – A Baglyas-hegy mészkő-tömbjéből a felszínre törő forrás neve Baglyas-forrás, s az erre felépített forrásház építmény neve a Bécsi-kút vagy Rákóczi-kút.

A Baglyas elnevezés a Bakonyban általános, több helyütt előfordul. Sümeg település mellett félkörívben húzódó mészkőhegy általánosabb elnevezése a Baglyas-hegy, melynek egyes részeit külön is elnevezték (pl. Öreghegy a Csabrendek felé eső rész), s használatban van – kötőjellel – más elnevezése is: pl. Öreg-Baglyas-hegy. Az emberi kultúrák, települések nyilvánvalóan a vízfolyások, források közelében alakulhattak ki. Régészeti leletek bizonyítják, hogy a Baglyas-hegy vonatkozó részén, a forrás környezetében már az újkőkor óta folyamatosan voltak települések, a későbronzkor-koravaskor idejéből a kelta kultúra tárgyi maradványait, később pedig a római korból is megtalálták és publikálták.

A forrásház eredeti elnevezése: Bécsi-kút. Ezt az elnevezést a beadvány – és a szájhagyomány – szerint a Bécs és Balaton között ingázó borkereskedők után kapta, minthogy itt álltak meg itatni. Maga az elnevezés feltételezhetően sokkal korábbi eredetre nyúlik vissza, a mai Bécs és Pécs településnevekben rejlő azonos jelentéstartalommal, mely valamilyen védett vagy körülkerített településre utal. Késő

bronzkori települési kultúra cserépedény-töredékei és urnasíros leletei kerültek elő a területről. Nem véletlenül, hiszen a kelta kultúra (Hallstatti és Le Tène műveltség) leletanyagai által lefedett óriási terület szívében helyezkedik el a környékünk. (Darnay Kálmán 1889-ben előkerült bronzüstökről, szórványos csontváz-sírleletekről és bronz ékszerekről számol be részletesen a Sümegh és vidékének őskora c. tanulmányában. A forrás környékéről ma is kerülnek elő szórványosan régészeti leletek a szőlőmunkák és talajmozgatás során.)

A *bécsi* szó – egyéb, nyelvészeti tanulmányokban foglaltak szerint – belső-ázsiai (avar) eredetű és jelentésében valamilyen körülkerített, őrzött helyet jelöl, átvitt értelemben akár kincset, értéket. (A Becs* helynevek és változataik eredetéről és jelentéséről megoszlanak a vélemények a történészek és nyelvészek körében. Vannak, akik e nevet avar eredetűnek vélik, így Czirbusz Ferenc szerint körvárat, esetleg őrtornyot jelent, mások az őrhely szóval azonosítják.)

A világhálón elérhető régészeti lelőhely adatbázisban (<https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/72891>) a következőket találjuk:

Sümeg, Baglyas-forrás (Rákóczi-kút)

Névváltozatok: Baglyas-forrás (Rákóczi-kút), MRT 3. kötet 54/13. lh.

Lelőhely adatok:

Lelőhely azonosítója és típusa: 9224 Sümeg, (felszíni) településnyom

Kor: őskor, római kor

Korszak: bronzkor (alkorszak: késő bronzkor)

Kultúra / népesség: Urnamezős kultúra

Szakanyagok:

Szerző	Cím	Bibliográfia / Jelzet	Kelte	Jelleg
Bakay Kornél - Kalicz Nándor - Sági Károly	Veszprém megye régészeti topográfiája. A devecseri és sümegi járás.	MRT 3. Bp. 1970. 322 oldal. Szerk.: Bakay Kornél	1970.	Szakirodalom
Gaál Erika	Veszprém megyei lelőhelyek térképi adatai.	KÖH 600/2074/2004.		Adattári dokumentáció

12 ▼ Bv

A Baglyas-hegy lejtőjén, a tapoleai műút É-i oldalán, az artézi kút feletti szőlőkben és szántásban igen sok cserép került felszínre. (54. kép 13–15.) Az erősen kihajló szájú, gömbölyded aljú tál, az élesen profilált edény és beszúrkált díszű peremtöredék alapján a lelőhely a bronzkorvége-koravaskor korai szakaszára (BD) keltezhető. Nem dönthető el, hogy a felszínre került leletek település vagy temetkezés emlékei-e.¹

¹ KBM 67.164.1.

13 ○ Bv

A Baglyas-hegy lejtőjén, a tapoleai műúttól É-ra, a Baglyas-forrás vagy Rákóczi-kút közelében és ettől É-ra szétszórtan heverő cserépek valószínűleg településből származnak. A cserépek nagy része jellegtelen, azonban egy behúzott szájú tálból származó perem, benyomott díszű cserép alapján és az 54/10–12. sz. lelőhelyek közelsége miatt a bronzkor végéhez soroljuk.¹ (Bakay–Sági, 1966.)

Igen valószínű, hogy az 54/10–13. sz. lelőhelyek egy nagy kiterjedésű telep részei a forrás környékén.

¹ KBM 67.165.1.

Részlet a fenti mű vonatkozó fejezeteiből:

Ezen régészeti leletek is azt támasztják alá, hogy a forrás elnevezése talán sokkal korábbi időkre utal, mintsem arra, hogy az egykori birodalmi főváros nevét viselné.

További érdekesség a kút másik, megváltoztatott nevének eredetéhez:

- A **Sümeg és Vidéke újság 1906.** április 8-i számában külön cikk emlékezik meg *Rákóczi kútja* címmel a hely névváltoztatásáról:

„...nekünk sümegieknek is van egy kutunk, melyik a bécsi nevet viseli. Ott van a Baglyas hegy oldalában. Barkóczi Károly ügyvéd szőlője alatt. Ez a forrás pompás üdítő vizével és gazdag, soha ki nem apadó tartalmával valóságos áldása nem csupán a hegynek, hanem városunknak is. Miért viseli ez a magyar földből buzgó áldásos forrás a bécsi nevet. Miért legyen ez összekötve habár névleg is Bécs nevével? Van-e erre okunk, hisz abból a nagy világvárosból évszázadokon át csak szenvedés és nyomorúság szállott a magyarra.

Nevezzük el hát ezt az áldott forrást Rákóczi kútjának.

[...] Sümegen eddig csak egy fa ott az önképző kör udvarán hirdeti nagy nevét. Állítsunk még egy, nagyobb, nyilvánosabb emléket is, nevezzük el róla a Bécsi kutat. Véssük bele e nagy nevet kőtáblába a kut mellé, vagy a forrás homlokkövébe. Az új név hamar átmegy a közhasználatba...”

Az 1867 utáni nemzetpolitikát, Kossuth Lajos politikai eszmeiségét tovább vivő megmozdulások, megnyilvánulások egyik példája a sümegi névváltoztatási kezdeményezés. Az Országos Rákóczi Szövetség Sümegi Körét 1926-ban alapították meg Remete Aladár ny. honvédtiszt vezetésével, akinek apósa volt eitericzi Eitner Zsigmond egykori bányász, országgyűlési képviselő. Eitner Zsigmond szülőháza 1930-ban a Sümegi Rákóczi Szövetség által elhelyezett emléktábla felirata tanúsítja, hogy „a 48-as magyar függetlenségi gondolat törhetetlen vezéralakja, Kossuth Lajos hűséges katonája volt”, tehát az általa az országgyűlésben is képviselt városban a XX. század elején valóban a függetlenségi gondolat egyik megnyilvánulása volt a Bécsi-kút névváltoztatása. Ezt sugallja az idézett újságcikk is:

hogyan teendők elmozgalmat felkarolni és céljából a megye- és városok szemléli helyeket a köz- és mind ezekre nézve ottal mielőbb közölni

gróf Batthyány Lóna grófnő.

is értesülni méltóta- ezdeményezésére na- áll meg az a cél- nehezedett súlyos- sektől és törekvisek- táborra egyesítse az- ársadalmat. hatalmi eszközökkel emzeti küzdelmet van átvinni a társadalom gyar tüzhelyet, min- ilőn-külön a magyar- érzet bevehetetlen

és törekvésben való- vényül választottuk- üvézetünk formáinak- t, mely nemzeti szie- előtt érthetővé fogja- gyar lélek legyőzhe- az ezeréves magyar

or felelhet meg, mel- datának, ha ország- mának minden réte- és terjesztőkre ta- számitunk t. címedre, y a magyar nemzet- lcsi javaiért folytatott- añas áldozatra kész- fordulunk t. címed- gy hazafias mozgal- gatásába venni s az- hozandó tulipánjel- terjedését személyes- ni méltóztatassék. Ne- mely bennülnak a- tben egyesül — egy- k vagy gyermeknek

őbb hamisítvány (sőt- ba, kérjük az igazi- reskedjék Hertelendy- omajra, mint a köz- zottjához Zalamegye- y egyenesen Fischer- gyárhoz, Budapest- mtkezés sorrendjében

népének vérét, ha- ki egy szál kardra a- ki döntse el: kié le-

intézkedünk, hogy a jelvények mielőbb ren- deltetésük helyére érkezzenek.

Lesencetomaj, 1906. március hó.

A tulipánkert központi bizottsága nevében: Oróf Batthyány Lajosné, szül. Andrássy Ilona grófnő, Hertelendy Ferencné.

Rákóczi kútja.

A nemzeti szellemnek rá kell ütnie bélyegét a legkisebb dologra is. A legkisebb alkotásnak is hirdetni kell, hogy ezen a földön az ezer év viha-rait átelt magyar nemzet el es élni akar új ezer évig, mindörökké.

A hazafias lángolásnak most lobogó ereje immár megérlelte az idők méhét, hogy a magyar Génusz lehelete ott ragyogjon minden alkotáson. Sajátságos politikai helyzetünk, az idők folyamán uralkodott idegen befolyás és hatás sok idegen bélyegét nyomott reánk.

Törüljük el az idegen bélyegeket, bármiben nyilatkozzék is meg az.

A tulipán mozgalom kiterjed erre is. Ez a mozgalom vetette föl azt az eszmét hogy a budapesti *bécsi-uccál* tulipán-uccának nevezzék el.

Ez az eszme irányította rá figyel- munket, hogy nekünk sümegieknek is van egy kútunk, amelyik a bécsi nevet viseli. Ott van a Baglyas hegy olda- lában, Rákóczi Károly ügyvéd szőlője alatt.

Ez a forrás pompás üdítő vízzel és gazdag, soha ki nem apadó tartal- mával valóságos áldása nem csupán a hegynek, hanem városunknak is. Miért viseli ez a magyar földből buzgó áldásos forrás a bécsi nevet. Miért legyen ez összekötve habár névleg is Bécs nevével? Van-e erre okunk, hisz abból a nagy világvárosból évszázá- dokon át csak szenvedés és nyomorú- ság szállott a magyarra.

Nevezzük el hát ezt az áldott forrást Rákóczi kútjának.

Viselje annak a nagy, nemes, dicső- ség koszorújával övezett hősnek a ne- vét; Rákóczinak, akinél nagyobb és

A viadal nem soká tartott. Az első össze- roppanásban Rédey megölte a basát s ez holtan bukott le lováról. A győztes vitéz le-

nemesebb alakot nem termelt a ma- gyar szabadságharcok és alkotmány- küzdelmek vérvirágos mezeje.

Nagy Rákóczi emlékét sok jelkép őrizi e hazában. Ezek a jelképek nem pusztá emlékek, hanem Rákóczi nagy szellemével termékenyítve, nevelve és fölemelőleg hatnak az utódokra.

Sümegeen eddig csak egy fa ott az önképző kör udvarán hirdeti nagy ne- vét. Állítsunk még egy, nagyobb, nyil- vásosabb emléket is, nevezzük el róla a Bécsi kútát.

Véssük bele e nagy nevet kőtáblába a kút mellé, vagy a forrás homlok- kövébe. Az új név hamar átmege a közhasználatba s nemcsak Rákóczi ne- vét, nemcsak nagy nevének örök ha- gyományait, hanem az utókor háláját is hirdeti majd időtlen-időkig, mindig.

Forgács.

Tulipán. Törékeny virág, de hatalmas fegyver a magyar társadalom kezében. E jelvényel kiszabadulhat gazdasági életünk az osztrák karmokból.

A mozgalom ereje megragadta immár a kis emberek lelkét is. Tapolcán történt, az Eibesbüchler kávéházban. Megjelent ott az osztrák Kustia cég vigéce. Meglátta az egyik pincér kabátján a tulipánt. Éktelen haragra gerjedt s követelte a gazdától, hogy a fiúval tétesse le a tulipánt, hisz oly sok osztrák utazó vendége van. A gazda (elég rosszul tette) a főpincér utján szólt a fiú- nak, tegye le a jelvényt. Most a fiú gerjedt nagy haragra. Rögton felmondott s ott hagyta a szolgálatot.

Horváth Gáborné papirkereskedésében megjelent egy bécsi vigéce. Melegen aján- lotta osztrák papírjait. Hiába. Elutasították. Könyörgőre fogta a dolgot: ne szakítsák meg az évek óta tartó összeköttetést. Hiába.

Erre kijelentette, hogy egész csomó osz- rák utazó már kenyér nélkül van.

Hát legyen minél több. Az a kenyér itt- hon marad Magyarországon, magyar ipa- rosoknak és munkásoknak.

Csak tartsunk ki rendületlenül a tulipán mellett.

A tulipánt a legszentebb hazafias *érzés* szülte. Azonban kufár lelkeknek, kiknek istene a zseb, nincs semmi szent. A tui- pánhoz is hozzányúltak piszkos kézzel. Gyártatják a hamis tulipánokat, sokat Bécs-